

STUDIA NAUK TEOLOGICZNYCH
TOM 11 (2016)

DOI 10.24425/snt.2016.123866

ANDRZEJ DERDZIUK OFMCap

POZYCJA DUSZPASTERSKA SPOWIEDZI
W KOŚCIELE NA MALCIE

Kościół na Malcie cieszy się dużą popularnością i wiele osób przychodzi na niedzielną Mszę Świętą. Liczne kościoły i piękne sanktuaria bogate są w dzieła sztuki i przyciągają turystów, oraz wielu pielgrzymów poszukujących duchowych wrażeń. Przy parafiach istnieją rozmaite dzieła charytatywne i działają komitety ekonomiczne zbierające fundusze na różne cele. Uroczystości kościelne są obchodzone jako święto wspólnoty lokalnej, w której powstają specjalne komitety dla zapewnienia celebrazjom, procesjom i pokazom sztucznych ogni należnego splendoru. Część wiernych uważa, że wymienione zewnętrzne przejawy religijności nie mają jednak pełnego odzwierciedlenia w głębokiej wierze członków Kościoła. Zdarza się, że członkowie lokalnych komitetów powoływanych do obchodów świąt nie praktykują swej wiary w zwykłe niedziele.

Młodzież ulega szybkiemu procesowi zeświecczenia i dość łatwo traci kontakt z Kościołem. Młodzi Maltańczycy chętnie otwierają się na konsumistyczną kulturę bogatego Zachodu, gdyż chcą być podobni do swoich rówieśników w innych krajach Europy. Nie jest to zbyt trudne, gdyż prawie wszyscy biegle posługują się językiem angielskim, który w tym kraju jest obowiązkowy od najmłodszych klas szkolnych. Ponadto wysoki standard życia materialnego i mnogość turystów przyjeżdżających na Maltę w poszukiwaniu wrażeń wśród pięknych zabytków i uroczych plaż sprawiają, że kontakt z zewnętrznym światem jest bardzo ułatwiony. Malta, będąc jednym z nielicznych krajów, w których katolicka większość zapewnia też stabilne prawodawstwo wykazujące troskę o zasady moralne, staje się szczególnie miejscem ścierania się „cywilizacji życia” i „cywilizacji śmierci”.

Duchowni na Malcie wydają się nieco zagubieni i przyznają, że proces sekularyzacji jest szybki i nieuchronny. Część z nich nie dostrzega nadchodzących zagrożeń, inni zaś nie mają większej siły przebicia ze swymi ocenami i prognoząmi. Zanurzeni w tradycyjnych strukturach duszpasterskich, kapłani ciągle cieszą się dużym poważaniem u swoich wiernych, ale powoli dostrzegają zmniejszanie się liczby powołań i zmieniające się nastawienie młodego pokolenia do wartości propagowanych przez Kościół.

Zaangażowani w administrację wielu kościelnych dzieł, duszpasterze nie podejmują zbyt wielu inicjatyw, by przyciągać do Kościoła tych, którzy powoli tracą z nim kontakt. Plany duszpasterskie nie przewidują rewolucyjnych zmian, a prądy pastoralne przychodzące z innych krajów bogatej Europy wskazują na konieczność liczenia się ze zbliżającym się kryzysem. Kościół na Malcie ma jednak ogromny potencjał misyjny, gdyż liczba kapłanów w stosunku do ludności wyspy jest dość znacząca. Wielu maltańskich misjonarzy pracuje poza granicami kraju, gdzie dają piękne świadectwo ewangelicznej żywotności tej skalistej ziemi.

Jednym z przejawów kryzysu, a nie wiadomo, czy nie jedną z jego przyczyn, jest zmniejszanie się popularności spowiedzi. Choć w kościołach stoją piękne konfesjonały, to spowiada się w nich coraz mniej ludzi, a ilość kapłanów dyspozycyjnych do spowiadania jest niezadowalająca. Niektórzy kapłani twierdzą, że spowiadają się nie ci, którzy powinni, i nie tak, jak trzeba. Rozpowszechniona w starszym pokoleniu częsta spowiedź staje się czymś rytualnym i koncentruje się na małych rzeczach z zakresu defektów kultu, a nie z obowiązków praktycznej miłości chrześcijańskiej.

Niniejszy artykuł podejmuje kwestię wpływu sekularyzacji na katolickie społeczeństwo Malty i usytuowania praktyki spowiedzi w działaniach pastoralnych Kościoła na Malcie opóźniających proces sekularyzacji.

1. PROCES SEKULARYZACJI NA MALCIE

Popularna w latach 60. teza Petera Bergera o nieuchronności sekularyzacji w świecie została przez niego samego zmieniona na rzecz stwierdzenia, że dotyczy ona przede wszystkim bogatych społeczeństw wysoko uprzemysłowionych krajów w Europie Zachodniej i Kanadzie. Zamiast tezy o radykalnej sekularyzacji Berger postawił tezę o zmianie religijności, która przejawia się w utracie więzi z nadprzyrodzonością w Europie i w dystansowaniu się od praktyk religijnych w pozostałej części świata¹. Dziś, bardziej niż o całkowitej sekularyzacji, mówi się o odkościelnieniu, które polega na zerwaniu więzi z Kościołem w postaci zaniedbywania praktyk religijnych, a nie oznacza deklaracji niewiary w istnienie istoty boskiej. Na ten temat wypowiada się Michael Ebertz, który odróżnia trzy zjawiska w strukturze społecznej i kulturze. „*De-ecclesiasticalization as the declining normative obligation of specific ecclesiastical influence and involvement expecta-*

¹ Por. P.L. Berger, *The Desecularization of the World: A Global Overview*, w: P.L. Berger (ed.), *The Desecularization of the World: Resurgent Religion and World Politics*, Washington: Eerdmans Publishing 1999, s. 10.

tions. *De-Christianisation* as the disassociation of specific Christian meaning, and *Secularization* as the loss of the meaning of religions and religiosity altogether”².

Dyskusja na temat nieuchronności sekularyzacji jest istotna nie tylko dla socjologów dążących do lepszego poznania jej przyczyn i wyjaśnienia natury zjawiska, ale również dla Kościoła, winna jednak zmierzać do poszukiwania adekwatnej odpowiedzi na wyzwania współczesnego świata³. W jakikolwiek sposób będzie się rozwijał proces sekularyzacji, nie zwalnia to ludzi wierzących w Chrystusa od dawania czytelnego świadectwa swej wiary i otwierania się na działanie Ducha Świętego prowadzącego wiernych przez historię świata. Zadaniem chrześcijan jest takie rozpoznawanie znaków czasu, by zostały one odczytane jako wezwanie Boże. Zdając sprawę z nadziei (por. 1 P 3,16), którą Chrystus powierzył Kościołowi, chrześcijanie nie mogą przyjąć tezy o nieuchronności sekularyzacji w całej rozciągłości, gdyż winni się opierać na słowach Chrystusa, że bramy piekielne nie przemogą Kościoła, który jest zapowiedzią Królestwa Bożego na ziemi (por. Mt 16,18). Uczniowie Pana muszą jednak brać pod uwagę inne słowa Zbawiciela, który stwierdził: „Czy jednak Syn Człowieczy znajdzie wiarę na ziemi, gdy przyjdzie?” (Łk 18,8)⁴.

Proces sekularyzacji dotyka przede wszystkim rodziny i znajduje swe najszybsze odzwierciedlenie w postawach ludzi młodych. Jako podlegający procesowi formacji osobowej i kształtowania własnego światopoglądu, młodzi są narażeni na wpływ permissywnych propozycji skłaniających do wygodnego życia i ulegania nagłaśnianym formom nieskrępowanego zaspokajania pożądlivości. Proces zrywania więzi z Bogiem u ludzi młodych nie przebiega bowiem przede wszystkim na płaszczyźnie deklarowania niewiary, ale na odrzucaniu wartości, które głosi Kościół, opierając się na autorytecie Boga. Zachowania młodych katolików będących nadzieją Kościoła i świata, jak zwykł powtarzać św. Jan Paweł II, są też zarazem czułym miernikiem żywotności Kościoła, który tracąc młodych wyznawców, musi się liczyć z pogarszającą się w przyszłości sytuacją religijności społeczeństw. Nawet jeśli w kościołach jest spora liczba uczęszczających na niedzielne Msze Święte, to jeśli nie ma młodych, przyszłość jest zagrożona.

Prowadzone na Malcie badania postaw religijnych młodzieży wskazują na znaczne przyspieszenie procesu odchodzenia od wiary i Kościoła. O ile w roku 2008 w badaniu na reprezentatywnej grupie 1500 ludzi młodych w wieku od 10 do 30 lat 4% respondentów stwierdziło, że nie są praktykującymi katolikami, to już cztery

² Por. M. Ebertz, *Secularization, De-Christianization or De-Ecclesiasticalization? A Sociological Religious Perspective*, w: T. Dienberg, T. Eggensperger, U. Engel (eds.), *What does Europe believe in? Between secularisation and the return of religious life*, Münster: Aschendorf Verlag 2010, s. 45.

³ Por. R. Biel, *Kościół Wielkiej Soboty. Paschalna wizja Kościoła w ujęciu kardynała Kurta Kocha*, Tarnów: Biblos 2012, s. 30-32.

⁴ Por. J. Ratzinger, *Jezus z Nazaretu. Studia o chrystologii*, t. 1, cz. 1, tłum. M. Górecka, W. Szymona, Lublin: Wydawnictwo KUL 2015, s. 579-580.

lata później, w roku 2012, takiej odpowiedzi udzieliło 17,8% badanych⁵. Z tego ponad 8% określiło się jako ateści, zaś pozostałe 8% stwierdziło, że są niereligijni, ale kierują się jakąś duchowością. Oznacza to, że 8% ludzi młodych wierzy w jakąś istotę boską, ale nie praktykuje i nie poczuwa się do związku z Kościołem. Wyniki te są alarmujące i stawiają pytania o przyczyny takiego zjawiska.

Prof. Adrian Gellel, pastoralista z Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Malty, tłumaczy, że złożyło się na to wiele czynników⁶. Pierwszym jest wpływ anglosaskiej kultury liberalnej, która niesie ze sobą zarówno negację zasad religii chrześcijańskiej, jak i rozpowszechnia karykaturalny obraz Boga oraz wyolbrzymia negatywne przejawy życia Kościoła. Liberalizm kulturowy połączony z falą bezbożnictwa, określanego nowym ateizmem, przenika do młodzieży przez kulturę masową w postaci muzyki, literatury oraz filmów⁷. Ukazywanie religii już nie tylko jako rzeczy niepotrzebnej, ale jako czegoś, co jest szkodliwe i krępuje życie zwykłego człowieka, stawia Boga i Jego sługi w negatywnym świetle i postuluje usunięcie religii z życia społecznego. Ludzie zwalczający Boga chlubią się, że ich oddziaływanie niszczące wiarę ma tak szeroki zasięg.

Potwierdzeniem rozpowszechnienia się takiej postawy są zgłaszane inicjatywy ustawodawcze kierowane do władz Malty przez liberalne ośrodki polityczne. Modelowym przykładem była walka o wprowadzenie rozwodów na Malcie. Pierwszy raz zgłoszono kwestię wprowadzenia rozwodów podczas rządów partii socjalistycznej w 1981 roku. W 2010 roku deputowany opozycyjnej Partii Narodowej zgłosił projekt ustawy o wprowadzeniu rozwodów. Poparł go przedstawiciel rządzącej Partii Pracy, dlatego inicjatywę zgłoszono jako ponadpartyjną i parlament przegłosował przeprowadzenie referendum w tej sprawie. Zwolennicy i przeciwnicy wprowadzenia rozwodów mobilizowali się do przekonania niezdecydowanych. Księża nawoływali z ambon do odrzucenia ustawy. Biskupi wydali specjalny list pasterski i zaapelowali, aby nie zmieniać prawa, tylko uzdrowić nastawienie wobec małżeństwa. Biskup diecezji Gozo Mario Grech nazwał katolików popierających ustawę mianem zdrajców. Przed referendum propagowano hasło „Chrystus – tak, rozwód – nie”.

Zwolennicy rozwodów, głosząc hasło: „Daj miłości drugą szansę!”, podjęli szeroką akcję, zakładając tzw. Ruch Rozwodowy, i organizowali wiece po niedzielnych Mszach Świętych. Pisano listy do gazet nagłaśniające rzekome krzywdy osób, których małżeństwo się rozpadło i związały się z innymi partnerami, a nie mogły prawnie uregulować nowej sytuacji. Walka przedreferendalna przemieniła się w ple-

⁵ Por. A. Żgħażgħ, *Mirrors and Windows: Maltese young people's perceptions of themselves, their families, communities and societies*, Malta: Aġenzija Żgħażgħ 2012, s. 43.

⁶ Por. A. Gellel, M. Sultana, *Leaping from Non Secular to Post Secular. A Study of the Maltese Scenario*, w: H.-G. Ziebertz, U. Riegel (eds.), *Europe as a postsecular Society. Reflections on Religion and Societal Cohesion*, Berlin: Lit Verlag 2008, s. 111-126.

⁷ Por. P. Gutowski, *Czym jest nowy ateizm?*, za: http://www.kul.pl/nauki-przyrodnicze-a-nowy-ateizm,art_26607.html#Gutowski [dostęp: 14.11.2015].

biscyt za Kościołem lub przeciw niemu. Komentatorka życia politycznego Daphne Caruana Galizia napisała, że w istocie nie chodziło o rozwody, bo „zamieniło się to w bitwę tych, którzy chcą świeckiej Malty, z obrońcami mitycznej maltańskiej tożsamości”⁸. W maju 2011 roku na pytanie: „Czy zgadza się Pan/i na umożliwienie rozwodu parom małżeńskim, które pozostają w separacji od co najmniej czterech lat, jeżeli nie ma realnych szans na pojednanie, a kwestie alimentów i opieki nad dziećmi są uregulowane?” pozytywnie odpowiedziało 52,67% uczestniczących w referendum przy 72% frekwencji⁹. W lipcu tego roku parlament zaakceptował prawo legalizujące rozwody na Malcie.

Gdy na początku lat 80. ubiegłego stulecia wybory wygrała chrześcijańsko-demokratyczna Partia Narodowa przez swoje reformy gospodarcze doprowadziła do boomu ekonomicznego i poprawy sytuacji bytowej ludności. Podwyższenie statusu materialnego przyczyniło się do wzrostu indywidualizmu, co potwierdziły trzy niezależne badania socjologiczne. Już w 1994 roku A. Abela twierdził, że przy tej mentalności dojdzie do zwiększenia fali rozwodów¹⁰. Podczas kampanii przedreferendalnej informowano opinię publiczną, że około 30% dzieci rodzi się poza małżeństwem.

W raporcie z 2012 roku Kościół na Malcie był na przedostatnim miejscu wśród instytucji cieszących się zaufaniem społecznym. Z kolei zaufanie do kapłanów było najwyższe wśród wszystkich grup zawodowych. Jedną z przyczyn małego zaufania do struktur kościelnych może być znaczący wpływ kultury anglosaskiej prezentującej Kościół w świetle nagłaśnianych skandali i wzbudzającej podejrzliwość do Kościoła jako instytucji. Poszanowanie, jakim cieszą się kapłani, wynika z bliskości księży wobec ludzi, którzy ich znają i cenią. Warto podkreślić specyficzną kulturę eklezjalną, która powoduje, że zazwyczaj księża nie mieszkają na plebaniach, ale w rodzinnych domach. Zwyczaj ten bierze się z dawnej tradycji, w ramach której do lat 70. ubiegłego stulecia księża zostawali proboszczami w rodzinnych parafiach i mieszkali z rodzicami. Obecnie obaj biskupi na Malcie i Gozo mieszkają w swoich rodzinnych domach razem ze swoimi matkami. Stwarza to pewne problemy duszpasterskie, bo księdza nie można spotkać na plebanii, a w domu rodzinnym jest bardziej niedostępny. Jednak na Malcie istnieje kultura długiego przebywania z rodzicami, bo nawet studiujący na Uniwersytecie nie muszą nigdzie się przeprowadzać, gdyż z każdego zakątka wyspy można spokojnie dojeżdżać na studia.

Klerykalizacja duszpasterstwa wynika z faktu, że księży jest bardzo dużo i nie trzeba angażowania świeckich w wiele spraw związanych z administracją dzieł kościelnych. W diecezji Malta według *Annuario Pontificio* w 2013 roku na 70 parafii

⁸ Cyt. za: http://ekai.pl/wydarzenia/temat_dnia/x42421/zalegalizowali-rozwody-na-malcie/ [dostęp: 6.11.2015].

⁹ Por. http://ekai.pl/wydarzenia/temat_dnia/x42421/zalegalizowali-rozwody-na-malcie/ [dostęp: 6.11.2015].

¹⁰ Por. A. Abela, *Shifting Family Values in Malta. A Western European Perspective*, Floriana: Discern 1994, s. 74.

było 621 kapłanów, w tym 278 księży diecezjalnych i 343 duchownych zakonnych. Sióstr zakonnych było w tym okresie 882, zaś braci zakonnych i alumnów w męskich instytutach życia konsekrowanego – 96. Od roku 2004 liczba prezbiterów zmniejszyła się jednak o 115 osób¹¹. Liczba mieszkańców na wyspie wyniosła w 2013 roku 413 tys. Z kolei w diecezji Gozo położonej na sąsiedniej wyspie na 28 tys. katolików było 169 kapłanów, w tym 151 księży diecezjalnych i 18 zakonnych. Od roku 2006 do 2013 ubyło 34 kapłanów na Gozo. Sióstr zakonnych na wyspie jest obecnie 95, a braci zakonnych – zaledwie 5¹².

Tradycyjna struktura parafii sprawia, że ksiądz jest w jednej osobie liturgiem sprawującym sakramenty, ekonomem i administratorem majątku. Ogromną ilość czasu pochłania proboszczowi przygotowanie fiesty związanej z doroczną uroczystością patronalną, która obejmuje szereg działań o charakterze folklorystycznym i ludycznym. Ograniczanie się do duszpasterstwa sakramentalnego powoduje, że nie zawsze proboszczowie są otwarci na nowe inicjatywy duszpasterskie, które wymagają więcej pracy i pokonania efektu wprowadzania czegoś nowego.

Innym czynnikiem powodującym przyspieszoną sekularyzację społeczeństwa jest wzrost współczynnika scholaryzacji, który na Malcie wynosi obecnie 30%. Coraz większa liczba młodzieży podejmującej studia powoduje, że zmienia się tradycyjny obraz rodziny, w którym kobiety w przeszłości pozostawały w domu. Obecnie wyemancypowane, młode kobiety podejmują aktywność zawodową i nie mają czasu na religijne wychowanie dzieci. Jest też zbyt mało ruchów religijnych dla kobiet pracujących zawodowo¹³.

Jednym z elementów postępującej sekularyzacji społeczeństwa na Malcie są otwarcie wyznawane opinie przez ludzi, którzy uważają się za katolików i doceniają wkład Kościoła w życie społeczne, ale nie akceptują praktyki spowiedzi. W artykule, który ukazał się na stronie *Malta Independent*, Andrew Azzopardi wspomina swoją spowiedź w dzieciństwie jako frustrujące doświadczenie strachu i konieczności koncentrowania się na swoim złym postępowaniu. Obecnie autor wyraża swoją opinię, że jest przeciwko podtrzymywaniu przez Kościół obowiązku spowiedzi i wzywa przedstawicieli duchowieństwa, by nie rościli sobie prawa do pouczenia wiernych, jak mają żyć na ziemi. Autor proponuje Kościół, który będzie promował radość życia i wskazywał dobro oraz zajmował się promocją sprawiedliwości¹⁴.

Na forum dyskusyjnym pod artykułem znalazły się jednak głosy broniące praktyki pokutnej Kościoła katolickiego i wskazujące na zorganizowaną akcję liberałów, bo 15 października 2015 roku ukazał się podobny artykuł Ramona Casha na

¹¹ Cyt. za: <http://www.catholic-hierarchy.org/diocese/dmalt.html> [dostęp: 14.11.2015].

¹² Cyt. za: <http://www.catholic-hierarchy.org/diocese/dgozo.html> [dostęp: 14.11.2015].

¹³ Por. A. Gellel, M. Sultana, *A language for the Catholic Church in Malta*, „Melita Theologica” 2008, s. 29-30.

¹⁴ A. Azzopardi, *Will not confess!*, za: <http://www.independent.com.mt/articles/2015-10-21/blogs-opinions/1-will-not-confess-6736143963> [dostęp: 7.11.2015].

łamach „Times of Malta”. Autor jest przewodniczącym Maltańskiego Towarzystwa Humanistycznego i w swoim tekście próbuje udowodnić, że narzucanie innym poglądów religijnych należy do przeszłości, lub też jest wyrazem despotycznego reżimu¹⁵. Podobne poglądy wygłaszane przez zwolenników walczącego sekularyzmu świadczą tylko o poziomie natężenia walki z Bogiem.

2. TROSKA KOŚCIOŁA NA MALCIE O POSŁUGĘ SPOWIEDZI

Dowartościowując tradycję w zakresie spowiedzi, Kościół na Malcie podejmuje wysiłki, by nie utracić tej cennej praktyki, ale jednak nie widać w tym zbyt optymistycznych perspektyw. W liście pasterskim na Wielki Post 2015 roku abp Charles Sicluna, odwołując się do wezwania Pana Jezusa skierowanego do cudzołożnej kobiety, by nie grzeszyła więcej (por. J 8,11), przestrzegając przed traktowaniem sakramentu spowiedzi jako taniej łaski, która przychodzi małym kosztem. Zachęcił do przyjmowania sakramentu pokuty jako pomocy w odkrywaniu dróg społecznej miłości¹⁶. Wspomnienie o roli spowiedzi w duszpasterstwie znalazło się też w liście na Adwent 2014 roku, skierowanym przez abp. Siclunę (jeszcze jako administratora archidiecezji): „Przyjmijcie Boże miłosierdzie w tym adwencie przez sakramenty, szczególnie w spowiedzi i Eucharystii, a także przez słuchanie Słowa Bożego”¹⁷.

Kościół na Malcie podejmuje trud formacji do głębszej spowiedzi. Wyrazem tego są audycje w Radio Ave Maria, podczas których prezentuje się treści dotyczące samej zasadności sakramentu pokuty oraz jego praktycznego wymiaru¹⁸. W zakresie wskazywania częstości spowiedzi w jednej z audycji Radio Ave Maria podano jedynie potrzebę spowiadania się, jeśli popełnione grzechy nie pozwalają przyjmować Komunii Świętej. Nie ma zachęty do corocznej spowiedzi, ani też nie wspomina się o spowiedzi pierwszopiątkowej¹⁹.

Ponadto na łamach gazety „Times of Malta”, jednego z najstarszych dzienników anglojęzycznych na wyspie, założonego w 1935 roku i związanego z Partią

¹⁵ Por. R. Casha, *Protect people, not beliefs*, za: <http://www.timesofmalta.com/articles/view/20150915/opinion/Protect-people-not-beliefs.584475> [dostęp: 7.11.2015].

¹⁶ Por. Ch. Sicluna, *Pastoral Message for Lent 2015 Fasting: Waiting – Anticipation – Feeling at Home – Forgiveness*, za: <http://thechurchinmalta.org/en/posts/47140/pastoral-message-for-lent-2015> [dostęp: 6.11.2015].

¹⁷ Tenże, *Pastoral Message for Advent 2014 – Welcoming the light of Jesus*, za: <http://thechurchinmalta.org/en/posts/45904/pastoral-message-for-advent-2014---welcoming-the-light-of-jesus> [dostęp: 6.11.2015].

¹⁸ Por. https://avemariaradio.net/audio_archive/malta-minute-with-the-catechism-origin-of-confession/ [dostęp: 6.11.2015].

¹⁹ Tamże.

Narodową, ukazywały się artykuły poświęcone tematyce spowiedzi. Na ten temat 10 stycznia 2010 roku pisała Maureen German ze Sliema, która wskazywała na użyteczność tego sakramentu i nawoływała Maltańczyków, by wzorem św. Ćorę Precza korzystali ze spowiedzi w każdym miesiącu. Autorka powoływała się też na przesłanie z Medjugorie, wskazując, że jest tam wiele uzdrowień, bo ludzie się spowiadają. Sakrament pokuty jest narzędziem ewangelizacji i wpływając na podnoszenie poziomu życia duchowego, pomaga się opierać nadciągającej fali sekularyzacji²⁰. W innym artykule w tej samej gazecie o. Alfred Calleja OFMConv z Mosta przypomniał wagę sakramentu pokuty i zaproponował, by szczególnym elementem przygotowań do przypadającej 3 czerwca 2007 roku kanonizacji pierwszego Maltańczyka Ćorę Precza był specjalny dzień spowiedzi we wszystkich parafiach Malty. Autor nawiązał do wydarzenia z Jubileuszu 2000, gdy na placu św. Piotra w Rzymie spowiadało się tysiące ludzi²¹.

Wykłady na temat sakramentu pokuty są prowadzone na Wydziale Teologii Uniwersytetu Maltańskiego w ramach kursu podstawowego jako wykład modułowy dla drugiego, trzeciego i czwartego roku studiów. Wykład wpisany w zajęcia z teologii dogmatycznej i fundamentalnej dotyczy ogólnej tematyki sakramentologii i ma na celu przygotowanie studentów do rozumienia potrzeby pokuty sakramentalnej we współczesnych uwarunkowaniach kulturowych oraz poznania teorii w zakresie podstaw biblijnych, historii i liturgii sakramentu pojednania, a także nabycie umiejętności jego praktycznego stosowania. Zajęcia z tego przedmiotu prowadzili ks. Hector Scerri i Paul Pace SJ²². Studenci teologii przygotowujący się do kapłaństwa podejmują po diakonacie kolejny etap kształcenia w postaci studiów licencjackich z zakresu teologii pastoralnej. W ramach dwuletniego okresu studiów muszą zaliczyć jako obowiązkowe wykłady z kierownictwa duchowego oraz doradztwa psychologicznego. Te zajęcia są też traktowane jako bezpośrednie przygotowanie do sprawowania sakramentu pokuty.

Szczególną okazję do spowiedzi wiernych stanowią ostatnie dni Wielkiego Postu, zwłaszcza podczas uroczystości Matki Bożej Bolesnej, która jest obchodzona na Malcie w piątek szóstego tygodnia Wielkiego Postu. W kilku kolejnych dniach przed Wielkim Piątkiem organizuje się nabożeństwa i procesje oraz stwarza okazję do korzystania z sakramentu pokuty i pojednania. Zaprasza się kapłanów z innych parafii do słuchania spowiedzi. Zastępuje to nieobecne w tradycji maltańskiej rekolekcje wielkopostne. Ludzie chętnie korzystają z tej okazji i tłumnie gromadzą się w kościołach.

²⁰ Por. M. German, *The Sacrament of Reconciliation*, za: <http://www.timesofmalta.com/articles/view/20100110/letters/the-sacrament-of-reconciliation.289127> [dostęp: 7.11.2015].

²¹ Por. A. Calleja, *Sacrament of Reconciliation*, za: <http://www.timesofmalta.com/articles/view/20070330/letters/sacrament-of-reconciliation.21931> [dostęp: 7.11.2015].

²² Por. <http://www.um.edu.mt/theology/studyunit/FDT3611> [dostęp: 7.11.2015].

Kościoły parafialne na swoich stronach internetowych umieszczają informacje o możliwości spowiedzi w określonych godzinach. W kościele akademickim spowiedź jest przewidziana codziennie i podane są numery telefonu jezuitów, którzy podejmują posługę duszpasterską w kaplicy uniwersyteckiej²³. Ponadto duszpasterze organizują wielkopostne dni refleksji, podczas których głoszą słowo Boże zapraszani z różnych stron świata kaznodzieje i konferencjoniści. Badania przeprowadzone przez Agencję Żgħażaġh we wrześniu 2012 roku wskazują jednak, że spośród ankietowanych młodych Maltańczyków 68% nigdy nie uczestniczyło w takich dniach refleksji²⁴.

Całodzienna spowiedź jest prowadzona w bazylice św. Jerzego na Gozo. Jest to jednak „spowiedź na dzwonek”, gdy przychodzący penitent poszukuje mającego wówczas dyżur kapłana. Salezjanie pracujący przy kościele św. Patryka w Sliema przewidują spowiedź w każdą sobotę po południu od 17.30 do 19.00. Zapewnia się też stałą asystencję kapłana dla uczniów szkoły gimnazjalnej prowadzonej przez zgromadzenie. Na stronach franciszkanów konwentalnych przy kościele św. Franciszka w Valetta można znaleźć informację, że wspólnota ta cieszy się szacunkiem jako miejsce spowiedzi²⁵. Podobnie w kościele kapucynów we Floriana spowiedź jest sprawowana w soboty po południu. Sporo osób spowiada się w kościele kapucyńskim w Kalkara, gdzie sprawuje się ten sakrament połączony z kierownictwem duchowym. Według powtarzanej na Malcie opinii ludzie wolą przychodzić do zakonników, którzy na ogół mają dla nich więcej czasu.

W kościele św. Alojzego w Birkirkara kapłani są dostępni z posługą spowiedzi na pół godziny przed niedzielną Mszą Świętą. Z kolei na stronie internetowej parafii św. Jana od Krzyża, prowadzonej przez karmelitów w Ta' Xbiex, znajduje się informacja, że spowiedź odbywa się w niedzielę przed wieczorną Mszą Świętą oraz w pierwsze piątki wieczorem. Zachęca się jednak wiernych, by nie czekali do niedzieli, ale zgłaszali się w innych dniach tygodnia. Zwyczaj spowiedzi w sobotę wieczorem jest raczej powszechny, jakkolwiek ludzie proszą też o spowiedź przed Mszą Świętą niedzielną i zostają wysłuchani.

Wyrazem inicjatyw duszpasterskich przeciwdziałających sekularyzacji są szkoły ewangelizacji na Malcie. Jedną z nich jest The Institute for World Evangelisation – ICPE Mission, jedna z pierwszych szkół ewangelizacji założona na Malcie w 1985 roku przez rodzinę Mario i Angelę Capello na bazie wspólnot Odnowy w Duchu Świętym. Szkoła ma obecnie swoją siedzibę w Rzymie, zaś na Malcie znajduje się centrum misyjne i istnieją placówki w poszczególnych parafiach²⁶.

Inną szkołą ewangelizacji jest System Komórek Parafialnych Ewangelizacji. Ruch zatwierdzony w 2015 roku jako dzieło apostołskie o zasięgu świato-

²³ Por. <https://www.um.edu.mt/chaplaincy/activities/confession> [dostęp: 7.11.2015].

²⁴ Por. A. Żgħażaġh, *Mirrors and Windows*, s. 44.

²⁵ Por. <http://www.ofmconvmalta.org/comun/vlt.htm> [dostęp: 7.11.2015].

²⁶ Por. <http://www.icpe.org/> [dostęp: 10.11.2015].

wym powstał we Włoszech i został zapoczątkowany przez proboszcza bazyliki Sant'Eustorgio w Mediolanie ks. Piergiorgio Periniego, który skorzystał z doświadczeń amerykańskiego duszpasterza Michaela J. Eiversa. Na Malcie wspólnoty Parafialnych Komórek Ewangelizacji istnieją od 25 lat i posiadają swojego koordynatora w osobie ks. Paula Fenecha²⁷.

Na Malcie działają też wspólnoty Drogi Neokatechumenalnej, które gromadzą się m.in. w dzielnicy Hamrun. Mają one w programie formacyjnym liturgię pokutną, podczas której po słuchaniu słowa Bożego i wspólnej modlitwie członkowie zgromadzeni na nabożeństwie pojednania przystępują do indywidualnej spowiedzi. Podkreślenie pokutnego wymiaru życia znajduje swe uzasadnienie w itinerarium duchowym prowadzącym członków wspólnoty do nawrócenia.

W trosce duszpasterskiej Kościoła na Malcie o praktykę spowiedzi brakuje czytelnego głosu teologów wyrażającego się w postaci artykułów i monografii naukowych na ten temat. Jest on praktycznie nieobecny w refleksji teologicznej zarówno w zakresie opisu zjawiska praktykowania sakramentu pokuty, jak i w formie podręczników lub omówień niektórych przypadków spotykanych w konfesjonale. Ślady refleksji na ten temat można znaleźć w Internecie, skąd też autor niniejszego opracowania czerpał informacje, konfrontując je z naocznym doświadczeniem podczas stażu naukowego na Malcie.

*

Przeciwdziałanie procesowi sekularyzacji ze strony Kościoła zawsze może się wydawać spóźnione i nieadekwatne do oczekiwań ludzi domagających się zapobieżenia procesowi odchodzenia od wiary. Jednak przyłgnięcie do Chrystusa jest łaską i w znaczącej mierze jest uzależnione od indywidualnej postawy każdego człowieka. Jedni chrześcijanie umacniają się w obliczu trudności, uznając w tym znak Boga do okazania mężnej postawy godnej świadka wiary. Inni załamują się zbyt szybko, co odsłania ich słabość w wierze nastawionej na bezproblemowe życie wśród sprzyjających okoliczności.

Daje się jednak zauważyć pewną prawidłowość polegającą na tym, że tam, gdzie wiara jest silna, tam zawsze są też jakieś pojawiające się trudności. Niekiedy trudno wręcz powiedzieć, jakie czasy dla Kościoła są najlepsze. Podczas okresu sprzyjającego rozwojowi instytucjonalnemu Kościoła dokonuje się pewne rozleniwienie katolików i słabnięcie wiary, która nie mając zewnętrznej mobilizacji w postaci przeżywanego zagrożenia, zamyka się w sobie i nie szuka usprawiedliwień dla zdania sprawy z nadziei, wypływającej z Ewangelii. Okresy prosperity obfitują na ogół w wielkie dzieła w postaci instytucji i budowli, ale zwykle powodują rozluźnienie

²⁷ Por. <http://www.cellule-evangelizzazione.org/index.php/le-cellule/che-cosa-sono> [dostęp: 14.11.2015].

obyczajów i upadek ducha misyjnego. Koncentracja na tym, co materialne, nie dotyczy bowiem tylko indywidualnego wymiaru życia chrześcijanina, który zaczyna się skupiać na gromadzeniu środków materialnych i zostaje poddany zagrożeniu ze strony konsumizmu. Niebezpieczeństwo „obniżenia lotów” i zawężenia perspektywy celów do budowania ziemskiej potęgi, czy też dobrze rozwiniętej struktury jest groźne także w wymiarze społecznym i dotyczy Kościoła jako instytucji.

Trudno mówić o „pożytku” z sekularyzacji, ale nie sposób nie zadawać sobie pytania o oczekiwania Chrystusa wobec swoich uczniów, których wysyłał na głoszenie Dobrej Nowiny i wskazywał na konieczność liczenia się z prześladowaniami oraz kładł nacisk na istotną potrzebę przyjęcia krzyża. Starotestamentalna wizja dziejów rozwijana w Księdze Sędziów usprawiedliwia obecność Filistynów w Ziemi Obiecanej koniecznością ćwiczenia się do walki ze strony Izraelitów (por. Sdz 3,1-4). Zamiast zatem narzekać, ludzie wierzący winni uznać sekularyzację za element dziejów i nie roztrząsając nieuchronności lub konieczności tego, co się dzisiaj dzieje, mają za zadanie żyć po chrześcijańsku, podejmując trud ewangelizacji²⁸. Jednym z narzędzi przeciwdziałania sekularyzacji może być właściwe wykorzystanie praktyki spowiedzi, co wielokrotnie zalecali papieże przełomu XX i XXI wieku²⁹.

Pozycja duszpasterska spowiedzi w Kościele na Malcie

Streszczenie

Artykuł opisuje proces sekularyzacji na Malcie, który jest spowodowany przez wpływ kultury anglosaskiej, wrogię Kościołowi katolickiemu, oraz wzrost dobrobytu. Odchodzenie od praktyk religijnych zaznacza się nade wszystko w życiu ludzi młodych i wyraża się w odrzucaniu doktryny moralnej Kościoła. Praktyka spowiedzi na Malcie jest kultywowana przez Kościół, ale wobec zanikania poczucia grzechu, staje się rzadsza i przeżywa kryzys. Artykuł opisuje inicjatywy duszpasterskie Kościoła na Malcie propagujące korzystanie z sakramentu pokuty. Do tych inicjatyw należą grupy duszpasterskie oraz zapewnianie możliwości spowiedzi w poszczególnych kościołach. Szczególnym okresem spowiedzi są dni poprzedzające święto Matki Bożej Bolesnej obchodzone w Wielkim Poście.

Słowa kluczowe: spowiedź, teologia moralna, sekularyzacja, Malta.

²⁸ Por. T. Dienberg, „*Brothers, let us begin, because up to now we have not done much yet*”. *800 Years of Franciscan Movement, celebrated in the “Age of Secularisation”*, w: T. Dienberg, T. Eggenperger, U. Engel (eds.), *What does Europe believe in?*, s. 266.

²⁹ Por. Benedykt XVI, *List na rozpoczęcie roku kapłańskiego z okazji 150. rocznicy „Dies Natalis” świętego Proboszcza z Ars*, Watykan 2009.

The Pastoral Status of Confession in the Church of Malta

Summary

Article points to the process of secularization in Malta, which is caused by the impact of Anglo-Saxon culture hostile to the Catholic Church and increased prosperity. The abandonment of religious practice is noted above all in the lives of young people and expresses the rejection of the moral teaching of the Church. The practice of confession in Malta is cultivated by the Church, but the disappearance of the sense of sin has become obvious and stays in crisis. The article describes pastoral initiatives of the Church in Malta to promote the use of the sacrament of penance. To these initiatives include pastoral groups and providing opportunities for confession in different churches. A specific period of confession are the days preceding the feast of Our Lady of Sorrows which is celebrated during Lent.

Keywords: Confession, moral theology, secularisation, Malta.

Die seelsorgliche Stellung der Beichte in der Kirche von Malta

Zusammenfassung

Der Artikel verweist auf den Prozess der Säkularisierung auf Malta, die auf den Einfluss der feindlichen gegenüber der Kirche angelsächsischen Kultur, sowie auf den Anstieg des Wohlstandes zurückgeführt wird. Das Fernbleiben von der kirchlichen Praxis zeigt sich vor allem im Leben der jungen Menschen und äußert sich in der Verwerfung der Moraldoktrin der Kirche. Die Praxis der Beichte wird von der Kirche beibehalten, aber angesichts der Schwächung des Sündenbewusstseins, wird sie immer seltener und gerät in die Krise. Im Artikel werden die seelsorglichen Initiativen der Kirche auf Malta gezeigt, die den Empfang des Versöhnungssakramentes propagieren. Dazu zählen seelsorgliche Gruppen sowie die Beichtmöglichkeit in einzelnen Kirchen. Eine besondere Periode für den Empfang der Beichte sind die Tage, die dem Fest der Schmerzhaften Gottesmutter, das in der Fastenzeit gefeiert wird, vorausgehen.

Schlüsselworte: Beichte, Moraltheologie, Säkularisierung, Malta.

BIBLIOGRAFIA

Abela A., *Shifting Family Values in Malta. A Western European Perspective*. Floriana: Discern 1994.

Azzopardi A. *Will not confess!*, za: <http://www.independent.com.mt/articles/2015-10-21/blogs-opinions/I-will-not-confess-6736143963> [dostęp: 7.11.2015].

- Benedykt XVI, *List na rozpoczęcie roku kapłańskiego z okazji 150. rocznicy „Dies Natalis” świętego Proboszcza z Ars*. Watykan 2009.
- Berger P.L., *The Desecularization of the World: A Global Overview*, w: *The Desecularization of the World: Resurgent Religion and World Politics*, Washington 1999.
- Biel R., *Kościół Wielkiej Soboty. Paschalna wizja Kościoła w ujęciu kardynała Kurta Kocha*, Tarnów: Biblos 2012.
- Casha R., *Protect people, not beliefs*, za: <http://www.timesofmalta.com/articles/view/20150915/opinion/Protect-people-not-beliefs.584475> [dostęp: 7.11.2015].
- Dienberg T., „*Brothers, let us begin, because up to now we have not done much yet*”. *800 Years of Franciscan Movement, celebrated in the “Age of Secularisation”*, w: T. Dienberg, T. Eggenesperger, U. Engel (eds.), *What does Europe believe in? Between secularisation and the return of religious life*, Münster: Aschendorf Verlag 2010, s. 265-283.
- Ebertz M., *Secularization, De-Christianization or De-Ecclesiasticalization? A Sociological Religious Perspective*, w: T. Dienberg, T. Eggenesperger, U. Engel (eds.), *What does Europe believe in? Between secularisation and the return of religious life*, Münster: Aschendorf Verlag 2010, s. 43-62.
- Gellel A., Sultana M., *A language for the Catholic Church in Malta*, “*Melita Theologica*” 2008, s. 21-36.
- Gellel A., Sultana M., *Leaping from Non Secular to Post Secular: A Study of the Maltese Scenario*, w: H.-G. Ziebertz, U. Riegel (eds.), *Europe as a postsecular Society. Reflections on Religion and Societal Cohesion*, Berlin: Lit Verlag 2008, s. 111-126.
- Gutowski P. *Czym jest nowy ateizm?*, za: http://www.kul.pl/nauki-przyrodnicze-a-nowy-ateizm,art_26607.html#Gutowski [dostęp: 14.11.2015].
- Ratzinger J., *Jezus z Nazaretu. Studia o chrystologii*, t. 1, cz. 1, tłum. M. Górecka, W. Szymona, Lublin: Wydawnictwo KUL 2015.
- Sicluna Ch., *Pastoral Message for Advent 2014 – Welcoming the light of Jesus*, za: <http://thechurchinmalta.org/en/posts/45904/pastoral-message-for-advent-2014---welcoming-the-light-of-jesus> [dostęp: 6.11.2015].
- Sicluna Ch., *Pastoral Message for Lent 2015 Fasting: Waiting – Anticipation – Feeling at Home – Forgiveness*, za: <http://thechurchinmalta.org/en/posts/47140/pastoral-message-for-lent-2015> [dostęp: 6.11.2015].
- Żgħażaġh A., *Mirrors and Windows: Maltese young people’s perceptions of themselves, their families, communities and societies*, Malta: Aġenzija Żgħażaġh 2012.

